

Juny de 2011

35

Núm.

Circular

**AMICS DE BESALÚ I EL SEU COMTAT
CENTRE D'ESTUDIS**

www.amicsdebesalu.cat
info@amicsdebesalu.cat

Editorial

El dia 11 de juny es va presentar, a Sala Gòtica, la nova revista virtual **Porticvm** que vol donar una especial rellevància a les investigacions específiques procedents del camp de la Història de l'Art dels períodes romànic i gòtic.

Aquesta iniciativa surt d'un grup de doctorands i doctors que hem tingut la sort d'escoltar en els nostres Seminaris de Romànic, alguns dels qual són socis de la nostra entitat.

Són les notícies com aquesta les que ens agrada compartir amb tots vosaltres, les que ens refermen en el nostre pensament de ser una entitat oberta a les noves generacions, a ser una plataforma on aquestes noves generacions tenen una de les seves primeres oportunitats d'expressar-se, de donar a conèixer les seves investigacions, el seu treball.

Enguany els dies 1, 2 i 3 de juliol celebrem la vintena edició del Seminari en la qual ens acompanyaran nous doctorands i estudiants de màster els quals ens aportaran la seva visió sobre *Maria. Imatge, litúrgia i color del romànic*.

Us hi esperem!

LLIBRES

Títol: Comtes, reis, comtesses i reines de Catalunya

Autor: Jaume Sobrequés; Mercè Morales

Edita: Editorial Base.

Any: 2011

Pàg.: 272

Fotografies: si

Aquest llibre explica la història de Catalunya a través de la biografia d'aquells que van governar el país durant els nou-cents anys d'independència política. Per les seves planes transiten la vida i l'acció dels comtes, comtes - reis, comtesses, reines i virreis de Catalunya des del primer magnat del segle IX fins al darrer virrei del segle XVIII, quan es va produir la desfeta nacional del 1714. L'obra, escrita de manera amena i rigorosa per dos acreditats historiadors, permet seguir els més importants esdeveniments que van succeir al país durant aquell llarg període.

El lector hi trobarà, entre moltes altres, la biografia de Guifré el Pelós, Borrell II, els Ramon Berenguer, Pere el Catòlic, Jaume I, Pere el Gran, Jaume II, Pere el Cerimoniós, Joan I, Martí l'Humà, Alfons el Magnànim, Joan II, Ferran el Catòlic, Carles I, Felip II i Felip IV, fins a arribar a l'arxiduc Carles. Però també la biografia de les grans dames que han jugat un determinat paper polític, com la comtessa Ermessenda o de les reines Maria de Montpeller, Violant d'Hongria, Constança de Sicília, Blanca d'Anjou, Violant de Bar, Margarida de Prades, Maria de Luna, Maria de Castella, Blanca de Navarra, Joana Enríquez o Germana de Foix.

El llibre conté també la biografia dels virreis que varen anar erosionant la sobirania de Catalunya, i la dels monarques del regne de Mallorca en el període de la seva independència.

COL·LABORACIONS

LA NOBLESA DE PRIVILEGI DURANT L'EDAT MODERNA

(continuació)

Generosos.

Es tracta de les persones que pertanyien a la classe o *gènere* militar. Inicialment, en l'edat mitjana, pertanyien a la categoria dels generosos els nobles i els cavallers. Posteriorment quan el monarca decidí concedir el privilegi militar a pagesos per premiar-los els serveis que en alguna ocasió havien prestat a la monarquia, es trobà amb la circumstància que per no suscitar l'oposició dels cavallers creés els privilegis de generositat amb els que se'ls concedia el cinyell militar, però sense poder formar part del Braç Militar ni rebre el nom de cavaller. Ferran el Catòlic va atorgar el privilegi militar de generositat a un grup de pagesos que van participar en la defensa de Girona durant el setge de 1462 arran de la guerra civil que patia el Principat. A principis del segle XVII les famílies beneficiàries d'aquest privilegi passaven de la cinquantena a la sotsvegueria de Besalú. No se'ls concedia escut d'armes malgrat que n'utilitzessin en moltes ocasions. Rebien el tractament d'*Honorable*, altrament extensiu a sectors benestants que no gaudien de noblesa, i també el de *Magnífic*. Les especials característiques d'aquest privilegi segurament provocaren que a partir del segle XVI gairebé no se'n concedissin, quedant relegats als descendents, també per via femenina, dels primers beneficiaris. La Corona optà pels de Ciutadà o Burgès Honrat per a premiar i iniciar noves carreres nobiliàries.

Ciudadans i Burgesos Honrats.

A Catalunya hi havia els ciutadans honrats de Barcelona, Girona, Vic, Tortosa, Tarragona i Lleida, i els burgesos honrats de Perpinyà, Puigcerdà, Granollers, Vilafranca del Penedès i altres viles. L'origen d'aquesta categoria cal cercar-lo a l'edat mitjana quan els habitants de les ciutats de tradició romana eren anomenats *ciudadans*, mentre que els de poblacions prou importants però sense aquesta categoria, els burgs, eren anomenats *burgesos*.

Es tractava de denominacions genèriques que no feien cap distinció social. Fou a partir del moment en què s'organitzaren com a municipis que els òrgans de govern reflectiren les diferències socials i econòmiques que d'antuvi sorgiren. Als consells municipals els

ciutadans s'agruparen en tres grups o *mans*: la mà major, la mà mitjana i la mà menor. Els membres de la mà major eren coneguts com a ciutadans o burgesos honrats perquè posseïen *honors*, béns que els permetien de viure com a nobles, sense haver d'exercir cap ofici *vil o mecànic*.

Podien adquirir noblesa de dues maneres:

- A través dels privilegis de matrícula, atorgats pel rei a diferents poblacions del Principat. Foren vàlids fins 1698. Només podien inscriure's com a ciutadans o burgesos honrats els que descendien via masculina de membres del consell municipal, com a mínim des del seu avi patern. Quan tenien vint anys s'insaculaven automàticament com a ciutadans honrats. També podien ser-ho els que ho sol·licitaven i rebien l'aprovació dels dos terços de l'estament. A la pràctica era una limitació del nombre de persones que podien ser considerats ciutadans o burgesos honrats doncs només permetia l'accés a unes poques famílies.

- A través de privilegi o rescripte reial. A les Corts de Montsó el 31 d'agost de 1510 Ferran el Catòlic creà el privilegi de Ciutadà Honrat de Barcelona mitjançant el qual atorgava als beneficiaris els mateixos drets i franquesses de què gaudien les persones militars, amb l'excepció de la pertinença al Braç Militar. Només podien assistir a les Corts com a representants de les ciutats amb vot a Corts. El privilegi es transmetia a tots els seus descendents per línia masculina. Els beneficiaris foren d'arreu de Catalunya. A partir de la supressió de la matrícula només es crearen ciutadanes honrades de rescripte reial. Rebien el tractament de *Magnífic* i usaven escut d'armes, ni intercalaven la partícula *de* entre el nom i el cognom.

A finals del segle XVIII, però sobretot a partir de les reformes que acabaren amb l'Antic Règim i provocaren la *confusió d'estats*, moltes famílies que havien gaudit dels privilegis de generositat o la ciutadania honrada, i del tractament diferenciat que en derivava, exterioritzaren el seu sentiment de pertinença a la noblesa amb la inclusió de la partícula *de* precedint el seu cognom. Tot i que amb l'adveniment dels Borbons es concediren alguns privilegis d'*hidalguia*, el seu nombre fou clarament menor que el de les categories pròpies del Principat concedides a la mateixa època. A part hi havia els anomenats *gaudints de privilegi militar*. Fonamentalment es tractava dels doctors en Dret i Medicina. Malgrat els privilegis que ostentaven la seva noblesa era personal i intransmissible als seus descendents.

La justificació d'aquests privilegis cal cercar-la en les funcions militars d'origen medieval que desenvolupaven, i que amb el temps deixaren de fer esdevenint un record llunyà i idealitzat.

Bibliografia:

- Bajet i Rollo, Montserrat "Ciudadans de Barcelona, ciudadans honrats i donzells en l'obra de Fontanella", a *Quaderns d'Història* 5, Barcelona, 2001, p. 159-170.
- Fluvià i Escorsa, Armand de, "Noblesa i heràldica", a *Els Castells Catalans*, ed. Rafel Dalmau, vol. I, Barcelona, 1967, pàg. 317-330.
- Marcet i Juncosa, Alícia "El cas dels burgesos honrats de Perpinyà després de l'annexió a França", a *Pedralbes*, 23, Barcelona 2003, p. 537-550.
- Morales Roca, Francisco José, *Armoria catalana. Concesiones heráldicas otorgadas a los caballeros del Principado de Cataluña. Dinastías de Austria y Borbón (1515-1836)*, Stemmata, Barcelona, 2003.
- Rovira i Gómez, Salvador-J. *Noblesa catalana de l'edat moderna. El cas de les comarques meridionals*, Onada Edicions, Benicarló, 2009.
- Viader i Gustà, Fernando "Relació de cases de la vegueria de Besalú que fruien del Reial Privilegi de Generositat", a *III Assemblée d'Estudis sobre el Comtat de Besalú*, Olot, 1976.

Narcís de Puig i de Traver

TRES CLAUS DE VOLTA ENCASTADES A L'ESGLÉSIA DE SANT ESTEVE D'OLOT

A la façana de l'església de Sant Esteve d'Olot hi ha, pel carrer de Sant Esteve, tres claus de volta encastades a la paret, es tracta d'aquell tipus de pedra que pel fet d'ésser consagrades no es poden llençar i per tant s'han de tornar a col·locar en lloc sagrat. Vull recordar que en anteriors circulars el Dr. Noguera Massa ja ha parlat de pedres i fustes amb imatges "trobades" en diferents indrets de les esglésies.

En aquest cas no és una troballa tothom sap que hi ha aquestes claus de volta a la paret, el que no s'ha fet o no he sabut trobat és un comentari estilístic o iconogràfic de les mateixes.

Anem, però, primer a fer una petita ressenya històrica de la construcció de l'església. La primera notícia que es té data del segle X, la segona és de 1116 quan es consagra una nova església romànica la qual va quedar molt malmesa en els terratrèmols de 1427 i 1428 pel que es va haver d'edificar un nou temple més gran que l'església anterior.

Segons sembla aquest nou temple d'estil gòtic, les claus de volta motiu d'aquest article en són testimoni, va ser consagrat possiblement, l'any 1447 i va ser constantment ampliat per la comunitat de preveres que el regentaven.

Durant el segle XVI va patir una nova modificació important, se li va afegir una escala i va ser dotada amb una torre campanar, de la qual encara es poden veure traces. Però resulta que aquesta torre no es va fonamentar massa bé i va ser un problema constant havent-se de refer cap el 1642 i novament el 1678.

Però l'església quedava petita per la gran quantitat de fidels i es va bastir un nou edifici aprofitant alguns elements de l'anterior. El 3 d'agost de 1750 es va fer la col·locació solemne de la primera pedra. Calia eixamplar l'església per la banda del presbiteri, de l'evangeli i de ponent, i mantenir el mur i les capelles de la banda de migdia, donant a tot el conjunt una major alçada proporcional a les noves dimensions.

ACTIVITATS

Juliol

Dia: 1, 2 i 3 de juliol. XX Seminari de Romànic.

Maria. Imatge, litúrgia i color del romànic.

Hora: Veure programa adjunt

Lloc: Sala Gòtica de la Cúria Reial

Setembre

Dia: Dissabte, 18. Sortida conjunta amb el Grup d'Història del Casal de Mataró per l'Empordà

Hora: 10h. matí

Lloc: Sant Joan de Bellcaire d'Empordà

Octubre

Dia: 21, 22. XI Assemblea d'Estudis

I Congrés d'Història sobre el comtat de Besalú en el context català i europeu.

IX Centenari de la incorporació del Comtat de Besalú a la sobirania del Casal de Barcelona.

Hora: Veure programa adjunt

Lloc: Sala Gòtica de la Cúria Reial.

Amics de Besalú i el seu Comtat P. Llibertat, 7 E-17850 Besalú

D. L.: GI-1543-2005